

Diskuze k článku Michaela Jamese: Proč je nezbytné považovat svět za neskutečný?

- druhá část -

originál diskuze je dostupný na webové stránce
Michaela Jamese:

<http://happinessofbeing.blogspot.com/2015/02/why-is-it-necessary-to-consider-world.html>

český překlad byl zveřejněn na www.rudolfskarnitzl.cz

Michael James

K článku Michaela Jamese: Proč je nezbytné považovat svět za neskutečný? (česky:

http://www.rudolfskarnitzl.cz/Texty/ostatni_2018/povazovat_svet_za_neskutecny_mobil.pdf

existuje delší a zajímavá diskuze, z níž je zde zveřejněna většina příspěvků. Přeložená první část diskuze je na:

http://www.rudolfskarnitzl.cz/Texty/ostatni_2018/povazovat_svet_za_neskutecny_diskuze_1_mobil.pdf

Sivanarul:

Michaeli, děkuji vám za vaše psaní po všechny ty roky a za záznamy vašich rozhovorů. Velmi je oceňuji.

Teď k praxi – co znamená považovat svět za neskutečný? Když došlo na praktické

záležitosti, nezdá se, že by Bhagaván považoval svět za neskutečný. Když jeho matka trpěla tyfem, Bhagaván složil píseň k Arunáčale s žádostí o její fyzické uzdravení, ale i o osvobození. Bhagaván měl nesmírný soucit se všemi stoupenci, zvířaty, s každým, kdo ho navštívil. Bhagaván se postaral, aby tím, že prvorozený syn v bratrově rodině převezme vedení ášramu, ášram (*i po smrti Bhagavánova těla – pozn. překl.*) sloužil lidem, kteří tam budou

přitaženi. Bhagavánův vztah k Arunáčale byl dualitní. Ačkoli jeho zakoušeným stavem bylo *ajata* (to, co nestvořené), tak když došlo na věc, jeho činy byly činy skutečného světa.

Co tedy prakticky, pro *sádhanu* (duchovní úsilí), znamená považovat svět za neskutečný. Jak by se mělo změnit naše chování? I při úctě k Bhagavánovi nesouhlasím s tím, že člověk musí přijmout Bhagavánovo učení jako celek, aby získal nějaký prospěch nebo učinil pokrok. Bhagaván sám

v jiných souvislostech prohlásil, že Písma uspokojují různé úrovně hledajících, a proto musí poskytovat různorodé odpovědi. Bhagaván nás měl k tomu, abychom si z písem vybíraly ty, které nás povzbuzují a odložili ty neuspokojivé.

Michael James:

Sivanarule, k tvým otázkám: „Co znamená považovat svět za neskutečný?“ a „Jak by se mělo změnit naše chování?“ –

považovat svět za neskutečný, to je vnitřní postoj a samozřejmě, že by neměl být vyjádřen přímo v našem vnějším chování, protože naše tělo, které žije ve vnějším světě, je samo o sobě součástí tohoto neskutečného světa. Proto bychom se navenek měli chovat, jakoby svět byl skutečný, jak jsem už podrobněji vysvětlit v jednom mém nedávném článku: Proč je nutné dodržovat soucit a *ahimsu* (nenásilí, neubližování) i ve snu? (Anglicky:

<http://happinessofbeing.blogspot.>

co.uk/2015/01/why-are-compassion-and-ahimsa-necessary.html

Jen z praktických důvodů nás Bhagaván učil, že svět je neskutečný, že je jen výtvořem naší mysli, stejně jako jakýkoli svět, námi ve snu zakoušený. Tím praktickým důvodem bylo, že nám pomáhal pěstovat určitý vnitřní postoj nezúčastněnosti (*udāsīna bhāva*) ohledně světa a našeho života v něm. V praxi tento postoj neznamena, že bychom se navenek neměli starat o jiné, o

jejich potíže či utrpení, ale že vnitřně máme zůstat lhostejní ke zdánlivým bolestem a radostem našeho života. Neměli bychom se vyhýbat a být sklíčení jakýmikoli zdánlivě nepříznivými událostmi, které se v našem životě mohou stát. Jinak řečeno – máme rozvíjet odpoutanost či beztužebnost (*vajrágja*), s věděním, že cokoli se stalo, není skutečné, ale jen součástí jakéhosi nehmotného snu.

Právě *udásína bháva* a *vajrágja* představují nezbytné podmínky,

chceme-li uspět ve stočení naší mysli do nitra a trvale ji ponořit v náš zdroj a v naši podstatu, v naše skutečné, pravé Já, protože slučování vyžaduje zakoušení nás samých, takže není proveditelné, pokud stále ještě máme touhu zažívat něco jiného. Takto také hovoří Bhagaván v pasáži knihy *Mahářiših evagelium*, kterou jsem citoval v tomto článku: „Pokud hledáte Pravdu a jenom Pravdu, pak nemáte jinou možnost, než přijímat svět za neskutečný, protože pokud se

nevzdáte představy, že svět je skutečný, vaše mysl za ním bude stále vybíhat. Pokud budete jevy považovat za skutečné, nikdy nepoznáte Skutečnost samu o sobě, třebaže jen ona samotná existuje. “

Mouna:

Abychom posoudili, zda je pro *sádhanu* vhodnější považovat svět za skutečný, nebo neskutečný, můžeme si položit otázku: V čem jsou pro *sádhanu* praktické

výhody (pokud vůbec jsou) či nevýhody, jestliže považujeme svět za skutečný?

V první řadě, pokud světu přisoudíme skutečnost (v souladu s Bhagavánovou definicí skutečnosti), říkáme tím, že svět existuje sám od sebe a to by znamenalo, že existuje odděleně od nás, „tam venku“. A že my sami a všechny možné objekty se nacházejí uvnitř jeho hranic (protože podle uvedené definice i my sami musíme být skuteční jako součást světa). Přisouzení

skutečnosti objektům (jakéhokoli druhu – věcem, lidem, myšlenkám) je v pravém slova smyslu budováním překážky pocitem oddělenosti, vytvořeného já-myšlenkou. Odtud je jen malý krůček k tomu, abychom začali věřit, že zdrojem mého štěstí či neštěstí jsou objekty. A s touto vírou, bázní a touhou se rodí pocit oddělenosti jakožto já-myšlenka/mysl/ego.

Je evidentní, že považovat svět za skutečný, nepřináší pro praxi sebezkoumání mnoho výhod,

spíše naopak. Je to zrno, ze kterého roste extrovertně zaměřená mysl, která nakonec trpí.

Morální otázka „jak jednat ve světě“, je vždy daná *prárabdha* karmanem (určeným karmanem), podle níž já-myšlenka jedná, takže s tím můžeme udělat jen málo. Ale pokud se budeme domnívat, že máme svobodnou vůli (což trvá tak dlouho, dokud se pocítujeme jako oddělený jedinec), pak se musíme držet Bhagavánovy rady – hrát svoji roli, jak nejlépe jen

umíme, v srdci a myšlenkách se držet *advaity* (provádět sebezkoumání), pečovat o *sattvickou* mysl, starat se o tělo a neubližovat ostatním a/nebo sobě...

Bhagaván: Z úrovně *sádhaka* (z úrovně, kdy se bereme jako duchovně hledající) si musíte přiznat, že svět je jen iluzí. Jinak to nejde. Když člověk zapomene, že je *brahman*, jež je skutečné, stálé a všudypřítomní a oklamává se myšlením, že je tělem ve světě, zaplněném dalšími těly, která jsou

pomíjivá, a pod tímto klamem jedná, pak se mu musí připomínat, že svět je neskutečný a je klam. Proč? Protože jeho pohled je upřený na hmotný svět, při zapomenutí svého pravého Já a nestočí se do nitra v sebezkoumání, dokud nebude přesvědčen, že tento veškerý vnější hmotný vesmír je neskutečný. Když si člověk uvědomí své pravé Já a také, že tu nic jiného, než jeho pravé Já není, bude spatřovat celý vesmír jako

brahman. (Dopisy
z Ramanášramu, 24. 8. 1946)

Viswanathan:

Cituje z jiného komentáře, který zde nebyl přeložený: „Že jsou objekty zdrojem štěstí/neštěstí je zakoušenou skutečností (alespoň prozatím). Blaženost pravého Já je momentálně jen vírou v Bhagavána a svatá písma. Zdá se to být pryč, jako vzdálený sen. Štěstí, poskytované smysly, je okamžité. Intelektuálně vím, že se

mysl během smyslového požitku vrací do proudu blaženosti pravého Já, díky čemuž se mylně zdá, jako by blaženost pocházela z objektu. Ale tady to vážne. V současném stavu nevědomosti není žádný způsob, jak si bez smyslů zpřístupnit blaženost pravého Já.“

Všeobecnou zkušenost každého, že štěstí existuje ve spánku, můžeme použít jako vodítko, že štěstí není spojené s objekty, a to i bez znalosti Bhagavánova učení. Ovšem tato poučka se mi

ozřejmila až poté, co jsem byl v posledních letech přitažen Bhagavánovým učením, a to díky čtení (či nasloucháním) textů Šrí Michaela Jamese, Šrí Davida Godmana, Šrí Nochur Venkataramana a Šrí Roberta Adamse.

V této souvislosti bych zde rád zopakoval vysvětlující poznámku Šrí Muruganara, jak je uvedena v knize Guru Vachaka Kovai, v překladu a s komentáři Šrí Davida Godmana (verš 1026):

Muruganar: Ten, kdo se probudil, vyjádří pravdivost svojí zkušenosti (*zažívání štěstí či blaženosti ve stavu spánku – pozn. překl.*) slovy: „Spal jsem šťastně.“ Pro všechny je přijatelnou skutečností, že v přirozeném stavu hlubokého spánku je zakoušeno pravé Já jako štěstí, když mysl v tomto stavu zůstává volná od myšlenek a nemá kontakt s objekty. Když se vzbudíme, blaženost stavu spánku, jež je naší podstatou, ustane a nemůže se projevit, protože touhy, které

prahnou po smyslových objektech, způsobí, že zapomeneme na své pravé Já – svoji podstatu, která je dokonalým štěstím, a tak nás touhy oddělí od stavu pravého Já. Proto bychom měli dosáhnout plnosti nepřekonatelného štěstí jeho pravým zažitím, a to prostřednictvím mysli, která netěká po smyslových objektech, poháněna touhami, jež vzcházejí z klamu, ale která zůstává klidná, jako ve spánku, aniž by při bdění zapomínala na pravé Já.

Sivanarul:

Viswanathan napsal:
Všeobecnou zkušenost každého, že štěstí existuje ve spánku, můžeme použít jako vodítko, že štěstí není spojené s objekty, a to i bez znalosti Bhagavánova učení.
A Muruganar: Ten, kdo se probudil, vyjádří pravdivost svojí zkušenosti slovy: „Spal jsem šťastně.“

Viswanathane, že jsem šťastně spal, to nutně neznamená, že byla zakoušena blaženost pravého Já. Také to neznamená, že byla

blaženost zakoušená důsledkem odpojení se od smyslových objektů. Během spánku se tělo regeneruje a zotavuje. Tkáně jsou opraveny, svaly zregenerovány. Mrtvé buňky jsou nahrazeny novými. Takže štěstí při probuzení, o kterém jste psal, může být jednoduše vysvětleno energií, získanou v důsledku tělesné obnovy. Může to být pouhý fyziologický projev. Víím, že vaše vyjádření je opřené o advaitistické spisy a člověk to

může přijmout jako součást víry v Bhagavána a obecně v advaitu.

Když by byla blaženost pravého Já tak zřejmá, proč by se každý honil za štěstím smyslových objektů? Proč by někdo odmítal nejvyšší blaženost pravého Já (jak tvrdí mudrci) a upřednostňoval pomíjivé štěstí poskytované smysly? Jediný důvod může být ten, že blaženost pravého Já není tak zřejmá (kvůli nevědomosti, *máji* atd.). Cokoli mysl prohlásí o hlubokém spánku (ať už, že blaženost existovala, nebo že

neexistovala) je nespolehlivé do doby, než se bdělá mysl uvědomí i v hlubokém spánku. Ze *sat-čit-ánanda* (bytí – vědomí – blaženost) jsou očividné *sat* a *čit*. Víím, že existuji a víím, že jsem vědomý. Ale *ánanda* – blaženost skutečně není během etap *sádhany* patrná.

Pokud štěstí ze smyslových objektů opravdu pochází z uklidnění mysli v důsledku naplnění tužeb a toho, že po krátký čas žádné nové touhy neexistují, pak jedinou „snadnou

či rychlou“ cestou k uklidnění mysli je zaměstnávat se smyslovými objekty (alespoň po dobu, kdy přetrvává nevědomost), takže se mysl bude krátce uklidňovat a bude tu štěstí. Meditace může podle Bhagavána poskytnout štěstí až po vytrvalé praxi. Nejprímější v tom je *vičára* (zkoumání, zde míněno sebezkoumání – pozn. překl). Ovšem ani meditace a ani *vičára* nemohou poskytnout štěstí tak rychle, jako např. pojídání zmrzliny. Kdyby tomu tak nebylo,

všechny připoutanosti by hned odpadly a všechny cítící bytosti by pozbyly nevědomosti a okamžitě by si uvědomili svoji pravou podstatu.

Michael James:

Sivanarule, ve svém posledním komentáři říkáš: „Že jsem šťastně spal, to nutně neznamená, že byla zakoušena blaženost pravého Já.“ To ale není správně. Skutečnost, že jsme šťastně spali, bezpodmínečně znamená, že

šťěstí, které jsme zakusili, jsme byli my sami, protože ve spánku nezažíváme nic jiného nežli sebe sama.

Také říkáš: „Během spánku se tělo regeneruje a zotavuje. Tkáně jsou opraveny, svaly zregenerovány. Mrtvé buňky jsou nahrazeny novými.“ Ale to je jen víra, která se v naší mysli může objevit až během bdění nebo ve snu. Ve spánku nezažíváme žádné tělo (nezaleží na tom, jestli to, které nyní považujeme za sebe sama, nebo to, které zakoušíme

ve snu), takže naše víra, že tělo bdělého stavu existovalo, když jsme spali, je jen předpoklad, který není ospravedlnitelný.

Pokud bychom takto diskutovali ve vašem snu, mohl byste tvrdit, že tělo, které (ve spánku) zakoušíte, jako by existovalo, bylo během spaní omlazeno, ale když se z onoho snu vzbudíte, pochopíte, že to tělo bylo vlastně jen vaším mentálním výtvořem, a proto neexistuje, když jej neprožíváte. Jak si pak můžete být jist, že vaše současné tělo není

taktéž jen vaším mentálním
výtvořem a existuje tudíž jen když
jej zažíváte?

Proto vaše prohlášení, že:
„...šťěstí při probuzení, o kterém
jste psal, může být jednoduše
vysvětleno energií, získanou
v důsledku tělesné obnovy,“ je jen
hypotézou, která není podpořena
žádným spolehlivým důkazem.
Navíc je to hypotéza, která
nemůže odolat logické analýze,
protože ve spánku si nejsme
vědomi žádné tělesné obnovy,
nebo nějaké, z toho plynoucí

energie, takže štěstí, které zažíváme, pak nemůže být vysvětlováno ničím, co bychom si ve spánku skutečně uvědomovali.

Ptáte se: „Když by byla blaženost pravého Já tak zřejmá, proč by se každý honil za štěstím smyslových objektů?“ Ale na tuto otázku už jasně a výstižně odpověděl Bhagaván ve 14. odstavci *Kdo jsem já?*: „...Štěstí nepochází z žádného objektu světa. Myslíme si, že štěstí pochází z objektů, jen kvůli našemu nedostatku rozlišování (*avivéka*)...“

Ve vašem posledním odstavci navrhuje, že jelikož mysl se uklidní, a tím prožívá štěstí, když jsou její touhy naplněné, tak nejnazší a nejrychlejší cestou k uklidnění mysli je zaměstnat ji užíváním smyslových objektů. Ovšem tento závěr je také výsledkem nedostatku rozlišování (*avivéka*), protože ze zkušenosti víme, že štěstí, o kterém se domníváme, že plyne ze smyslových objektů, je pomíjivé a neuspokojivé. A po prostudování Bhagavánova učení (obzvláště

paragrafu 14. v *Kdo jsem já?*) porozumíme, že toto štěstí je tu jen v důsledku uklidnění mysli po naplnění nějaké touhy, když je však jen částečné a je brzy zrušeno výstupem dalších tužeb.

Abychom se vymanili z nedostatku rozlišování (*avivéka*), které naši mysl směřuje vně k zakoušení smyslových objektů, musíme pěstovat rozlišování (*vivéku*), když jediným účinným způsobem, jak to udělat, je trpělivě pokračovat v praxi sebezkoumání.

Mouna:

Bylo napsáno, cituji: „...jedinou „snadnou či rychlou“ cestou k uklidnění mysli je zaměstnávat se smyslovými objekty (alespoň po dobu, kdy přetrvává nevědomost), takže se mysl bude krátce uklidňovat a bude tu štěstí.“

Celý problém tohoto výroku se skrývá ve slovech „alespoň po dobu, kdy přetrvává nevědomost“, protože naplňování tužeb je PŘESNĚ to, co nevědomost způsobuje! Každá

představitelná touha, s výjimkou touhy po *átmavičáře* (sebezkoumání), je semenem dalších tužeb pro strom nevědomosti, který, je-li jednou zasazen a živen (naplňováním tužeb), bude svoji nevědomost rozšiřovat ve formě *vásán* (skrytých popudů – tužeb konat tak, aby se touhy naplnily.) Nevědomost – ve smyslu zahalení – to jsou *vásany*.

Touha stočit mysl dovnitř dotazováním se „kdo má tuto touhu?“ a hluboké ponoření se do

vod Ticha, které tuto otázku plodí, je jedinou touhou, která má moc sebezničení. Takže i kdybychom ji mohli definovat jako *vásanu*, byla by to *vásana*, kterou máme pěstovat. Bhagaván ji nazýval *sat-vásanou* (*touha být sám sebou, či být tím, čím jsem – pozn. překl.*). Je to trn, který odstraňuje jiný trn.

Následující odstavec je z knihy Hovory se Šrí Ramanou Mahárišim, rozhovor č. 495:

Dotaz: Než se člověk odevzdá, musí se nasytit uspokojením tužeb?

Bhagaván: Je to, jako byste hasil oheň zaléváním lihem. (*smích*) Čím více jsou tužby naplňovány, tím více sílí *samskára* (připoutanost ke světu). Než touhy ustanou, musí se naopak zeslabit. Zeslabení tužeb je způsobeno držením se pozornosti u sebe sama, a ne utápěním se v tužbách.

Dotaz: Jak lze touhy zeslabit?

Bhagaván: Poznáním. Víte, že nejste mysl. Touhy jsou v mysli. Takové poznání člověku pomáhá ovládat tužby.

Dotaz: Ale v našich praktických životech touhy nejsou kontrolovány.

Bhagaván: Pokaždé, když se pokoušíte nějakou touhu uspokojit, pamatujte, že je lepší ji rozpustit. Opakované připomínání si tohoto pokynu časem tyto tužby oslabí. Co je vaší pravou podstatou? Můžete na ni vůbec zapomenout? Bdění, snění a spánek jsou pouhými proměnami mysli. Nejsou pravým Já. Jste svědek těchto stavů. Svoji pravou podstatu naleznete ve spánku.

Sivanarul:

Michaeli, děkuji za vaši odpověď a náhled na věc. První hypotézou advaity je, že štěstí pocíťované během bdění, pramení z blaženosti pravého Já. Druhou hypotézou je, vámi řečeno: „...naše víra, že tělo bdělého stavu existovalo, i když jsme spali, je jen předpoklad, který není dostatečně ospravedlnitelný.“

Zkušeností běžného člověka (ega) je, že štěstí pochází ze smyslových objektů (příklad s požíváním zmrzliny). A také, že v

noci spí v posteli. Tehdy zmizí stav bdění. Objeví se stav snění se snovým tělem. A pak stav hlubokého spánku beze snů. Ráno člověk vstane a je na stejném místě, ve stejné posteli, s nemožným sestřihem vlasů, když byl včera u holiče. Probouzí se a cítí se šťastný. Bere to, že je kvůli odpočinku a regeneraci těla.

Váš náhled, Michaeli, používá hypotézu advaity č. 2, jen aby ospravedlnil první hypotézu. Není to však vysvětlení běžné lidské zkušenosti. Proto lze hypotézu č. 1

přijmout jako věc víry, ale dokud člověk není pevně usazený ve stavu turíja, tak jak jej písmo popisují (*stav, který je „za“ stavy snění, bdění a spánku – pozn. překl.*), není to jeho přímou zkušeností.

Pojďme dál. Pocit „já jsem tělo“ se při probuzení objeví ve zlomku sekundy. Jakékoli vyjádření po probuzení zahrnuje vliv těla. Když se zdravý člověk dobře vyspí, jeho prohlášení: „jsem šťastný“ je opřeno o blaho, pocházející z těla. Pokud se vzbudí pacient nemocný

rakovinou, který má nepřetržité bolesti, také říká, že je vděčný (šťastný). Protože byl schopen během spánku na své bolesti zapomenout (když se při bdění bolest během pár sekund vrátila). V obou případech prohlášení, vyslovená v bdělém stavu, obsahují přímou zpětnou vazbu u těla, a proto nelze s nějakou mírou jistoty prohlásit, že je to blaženost pravého Já.

Také jste psal o nedostatku rozlišování a že „...když je nějaká touha uspokojená, je to jen zčásti

a brzy je štěstí narušeno výstupem dalších tužeb“. Myslím, že *sádhaka* (člověka na duchovní cestě) lze definovat nedostatkem rozlišování, proto lze snadno přijmout, že štěstí pochází z objektu. Domnívám se, že podstata debaty je v tom, že blaženost pravého Já není zřejmá, kdežto štěstí z naplnění touhy, byť i jen částečně, je zřejmé. Neříkám, že máme pokračovat v uspokojování tužeb a nehledat pravé Já. Je to prostě zjištění, že *sádhakové* v počátečních fázích

nemohou sami sebe zhypnotizovat, aby jako zkušenost přijali něco, co jejich zkušeností není (ovšem přijmout to jako víru, je něco úplně jiného).

Michael James:

Sivanarule, ve svém komentáři píšeš: „První hypotézou advaity je, že štěstí pociťované během bdění, pramení z blaženosti pravého Já.“ Ale já si myslím, že tvoje hypotéza či argument se ve skutečnosti neznamena, že „ ... štěstí

pociťované během bdění, pramení z blaženosti pravého Já,“ ale že štěstí, které jsme zažili, zatímco jsme spali, jsme my sami.

Mám dojem, že než se dostaneme dále, je nezbytné si vyjasnit podstatu štěstí. Štěstí není něco, co se k nám ve spánku připojuje, ale je to to, co zůstává, když je vše ostatní odstraněno, protože štěstí je to, co jsme.

Štěstí je jako všude se šířící světlo, pokud jej ovšem nezacloníme. A proměnlivé hodnoty neštěstí jsou jako

proměnlivé úrovně temnoty (zakrývající toto světlo). Všude se šířící světlo přirozeně existuje a temnota se vyskytne, jen když je světlo více či méně zacloněno či odstíněno. Když světlo nemá překážky, proniká všude. Podobné je to se štěstím, které jediné existuje, zatímco neštěstí se objeví, jen když se zdá štěstí zacloněno či odstíněno. V nepřítomnosti překážek zůstává jediné štěstí.

Co zatemňuje (lépe řečeno – co se zdá, že zatemňuje) štěstí, je jen

vzestup našeho ega a všeho, co zažívá (což jsou podle Bhagavána jen naše myšlenky či představy). Nenasytné ego se živí vším, co zažívá, a čím je aktivnější, tím více jeho aktivita zatemňuje štěstí či míruplný klid (nepohnutelnost), kterým ve skutečnosti jsme.

Ego nemá schopnost být po delší dobu nepřetržitě činné, protože čím déle je aktivní, tím více se unaví kvůli rozptýlení své energie do šíře. Čím více je unavené, tím se pro něj začíná stávat žádoucí jediná věc – nedělat nic, spát,

alespoň na chvíli. Když usneme, všechna činnost se zastaví a to, co pak prožíváme, jsme jen my sami. A když se takto prožijeme za nepřítomnosti jakékoli aktivity, jsme míruplní a šťastní. Taková je zkušenost každého z nás.

Existuje někdo, kdo by si stěžoval, že je během spánku nešťastný? Existuje někdo, kdo by si nepřál spánek, když je po mnoha hodinách nepřetržité mentální činnosti vyčerpaný?

Není toto dostatečným důkazem, že štěstí, které po většinu dne

hledáme mimo sebe, se vlastně nachází uvnitř nás?

Píšete, že hypotéza či tvrzení, že jsme během spánku šťastní a že proto je štěstí naší pravou podstatou: „...neodpovídá všeobecné lidské zkušenosti“. Ale ono to odpovídá. Každý je ve spánku šťastný a je zkušeností každého člověka, že neštěstí se může projevit jen v bdění nebo ve snu. Protože jsme ve spánku všichni šťastní, a protože v něm nezažíváme nic jiného, než sami sebe, můžeme odvodit, že štěstí

ve spánku zakoušené není nic jiného, než my sami. „Běžný člověk“, jak označujete většinu lidí, nemusí takto uvažovat, ale nikdo to nemůže rozumově vyvrátit, jelikož všichni z vlastní zkušenosti víme, že jsme ve spánku míruplní a šťastní, ačkoli nezažíváme nic jiného než sebe.

Abychom poznali, že jsme ve spánku šťastní, nepotřebujeme k tomu víru, protože skutečně prožíváme štěstí kdykoli, když spíme. Stejně tak nepotřebuje víru k tomu, abychom přesvědčivě

zjistili, že toto štěstí jsme my sami, protože ve spánku nic jiného, než my sami, není. Takže tu není jiný způsob, jak přijít ke štěstí.

Píšete: „Pocit ‚já jsem tělo‘ se při probuzení objeví ve zlomku sekundy. Jakékoli vyjádření po probuzení zahrnuje vliv těla.“ Jako nějaké tělo se prožíváme během bdění, proto také cokoli, co v bdění prožíváme „zahrnuje vliv těla“. Přesto víme, že ve spánku jsme se jako tělo nezažívali, takže za prožívané štěstí nemůže odpovídat nijaká odezva z těla.

Také jste napsal, že: „...blaženost pravého Já není zřejmá.“ Ve skutečnosti však štěstí, které při spánku zažíváme, je patrné samo o sobě, protože to jsme my sami. Protože ve spánku prožíváme štěstí a nic jiného, pak štěstí musíme být my sami. Proto také štěstí, které je námi, se prožívá samo (*tj. mimo prostřednictví něčeho či někoho jiného – pozn. překl.*). Nic jiného zřejmé samo sebou není, protože ať se to zdá jakkoli očividné, není to ve skutečnosti patrné samo od sebe,

ale pouze námi, tím, kdo to zažívám.

Michael James:

(Odpovídá na komentář Viswanathana, který zde není přeložený. Podstatné myšlenky z tohoto komentáře jsou citovány MJ v následujícím textu. Pozn. Překl.)

Viswanathane, co jste napsal ve svém posledním komentáři, jsem se snažil vysvětlit ve své odpovědi Sivanarulovi, a sice, že skutečně

zažíváme štěstí kdykoli spíme. Nepotřebujeme žádnou víru k tomu, abychom poznali, že jsme šťastní.

Říkáte, že: „...je velice obtížné správně vyjádřit to, co někdo prožívá,“ ovšem v této souvislosti víme, že co zažíváme ve spánku, není nic jiného, než my sami a že jsme šťastní. Také víme, že ten, kdo zažívá štěstí, když spí, jsme jen my sami, protože zažíváme samozřejmě jen to, co sami zakoušíme, a ne něco, co zakouší někdo jiný (bez ohledu na to, jestli

existuje někdo jiný, kdo by cosi zažíval, protože dokud se zažíváme jako omezené ego, nemůžeme tuto skutečnost ověřit). Proto s jistotou nemůžeme poznat žádnou jinou zkušenost než naši vlastní. Takže mluvíme-li o tom, co zažíváme ve spánku, není obtížné správně říci, že jsme to byli jen my sami, kdo to zažíval a opět jsme to zase jen my, co jsme zažívali.

Také říkáte: „...pro *sádhaka* nebo *džňánina* musí být bezpochyby ještě těžší správně

vyjádřit jistou zkušenost.“ Předpokládám, že slovy „co někdo prožívá“ myslíte to, co nás učil Bhagaván ohledně naší zkušenosti ve spánku, tedy že jsme ve spánku šťastni, protože nezažíváme nic jiného, takže zakoušené štěstí musíme být my sami – to, co skutečně jsme. Skutečnost, že Bhagaván opravdu mínil, že jsme to my, kdo zažívá štěstí při spánku, je jasně patrná ze způsobu, kterak pečlivě formuloval první odstavec *Kdo jsem já?*: „Jelikož všechny živé

bytosti si přejí být neustále šťastné a prosté bídy, a protože každý má největší lásku jen k sobě samému, když štěstí samo je příčinou lásky, tak k dosažení štěstí, které je naší (skutečnou) podstatou, jež člověk denně zažívá v (bezesném) spánku, který je prostý mysli, je zkoumání sebe sama nezbytné. **K tomu je nejvhodnějším prostředkem jedině *džňána-vičára*** (zkoumání poznání) „**Kdo jsem já?**“.“

V prvních dvou větách zmíněného odstavce Bhagaván

zmiňuje *sakala džívargaḷum*, tedy „všechny živé bytosti“ a *džávarukkum*, což znamená „každému“ nebo „pro každého“ a je jasné, že argument z první věty je založený na zkušenosti každého z nás. A když ve čtvrté větě říká: *manam atra niddiraiyil dinam anubhavikkum tan subhávam ána a-c-sukhattai y-adaiya t-tannai t tán aridal véndum*, což znamená „...k dosažení štěstí, které je naší (skutečnou) podstatou, jež člověk denně zažívá v (bezesném)

spánku, který je prostý myslí, je zkoumání sebe sama nezbytné.“, tak slova *tan* (které je zde uvedeno ve druhém pádu ve významu „naší“ či „našeho“), *tán* (což je přechodník, znamenající „nás samých“) a *tannai* (podmět „sebe sama“ či „sám sebe“) poukazují na každého z nás, a nikoli jen na *džňánina*.

Podle Bhagavána je *džňánin* naše pravé Já, což je to, co samo skutečně existuje a nezažívá nic jiného než samo sebe. Proto také nikdy nezakouší tři odlišné stavy

bdění, snění a spánku, ale jen jeden stav, a to svoji podstatu – skutečnou podstatu sebe sama. Proto *džňánin* zažívá „štěstí, která je naší vlastní podstatou“ nejenom ve spánku, zatímco nám, dokud se zakoušíme jako nějaké ego, se jeví, štěstí v jeho původní podobě zakoušíme, jedině když spíme.

Použitím vztažného přechodníku: *anubhavikkum*, tedy „jež člověk zažívá“, blíže specifikoval: *tan subhávam ána a-c-sukhattai*, tedy „štěstí, které je

naší (skutečnou) podstatou“. Bhagavánem tak bylo jasně zdůrazněno, že štěstí, které je naší pravou podstatou a které zažíváme ve spánku, je tím, čím skutečně jsme. Bhagaván tedy neříkal nic, co by chtěl, abychom přijali jako pouhou víru, ale jen poukazoval na to, co skutečně prožíváme a co bychom z této zkušenosti měli logicky odvodit.

Sivanarul:

Michaeli, velice děkuji za vaše detailní vysvětlení. Je nesmírně prospěšné o něm uvažovat, protože pevné přesvědčení, že přirozený stavem je blaženost, může člověka na cestě hodně popostrčit.

Váš text mi pomohl pochopit, co světec Arunagirinathar myslel veršem: „Vše je pryč. Ego se ztratilo. Blaženost zůstala.“

Četl jsem tento verš mnohokrát, ale nikdy předtím jsem na to

nekápnul. Ještě jednou díky za vysvětlení. Velmi si toho cením.

Who:

Odpověď Michaela Jamese na komentář Visvanathana obsahuje jemnou pravdu, jejíž důsledky nahánějí strach, který zde vyjádřím několika slovy:

Nikdy si nemohu prakticky ověřit, zda ostatní lidé, kteří jsou součástí mé zkušenosti, zažívají to samé já, které nyní zažívám já sám. Navzdory této základní

nejistotě stále ještě přisuzuji to samé já i ostatním lidem, když se domnívám, že jsou úplně stejně vědomí, jako já. Dělán to jen proto, že se zakouším jako ohraničené tělo. Ale i tak je toto tělo ohraničené tělo (jako jakékoli jiné snové tělo) součástí mé zkušenosti, takže si tímto tělem nejsem jistý. Proto je základní otázkou – na níž vše ostatní nakonec závisí – kdo jsem já?

Michael James:

Ano „who“, jak říkáte, tato základní pochybnost má strach nahánějící důsledky, protože náš předpoklad, že ostatní lidé jsou vědomí, a proto tento svět zažívají jako my, je základem naší víry, že tento přítomný stav není snem. Ale protože stejný předpoklad vytváříme v každém snu, tak vždy věříme, že jsme vzhůru, i když ve skutečnosti sníme. Jak si můžeme být jisti (a proč bychom měli předpokládat), že nás přítomným,

tzv. bdělý sen, není právě jen dalším snem?

Náš předpoklad, že ostatní lidé jsou vědomí stejně jako my, není ospravedlnitelný žádným důkazem, který prožijeme a stejně je tomu i u předpokladu, že nyní nesníme. Věříme, že je očividné, že jsou druzí lidé vědomí, protože reagují a zdají se reagovat na popudy stejně jako my. Takže věříme, že je jasné, že to není sen, protože se domníváme, že všichni lidé, které zde spatřujeme, jsou vědomí. Ale stejný „důkaz“

zažíváme v jakémkoli snu a věříme v něj.

Pokud vše, co nyní zažíváme – včetně našeho těla – je jen snem, pak je to vše stvořené naší myslí, a proto nemůžeme být tělem, kterým se nyní zdáme být. A je-li toto vše jen výtvorem naší mysli, pak to neexistuje, když to nezažíváme. A navíc – protože mysl je jen přechodným projevem, který se objevuje při bdění a snění a ztrácí se ve spánku, pak mysl nemůže být to, co my skutečně jsme.

Úvahy tohoto typu nás přivedou zpět k nejdůležitější otázce ze všech – kdo jsem já?

Jak říkáte – nemůže vyřešit žádnou z těchto pochyb, nebo nějakou další, dokud nevyřešíme tuto základní otázku, a to je možné jen zkoumáním sebe sama – tedy snahou zažívat se jako to, co ve skutečnosti jsme, což můžeme zažít jedině, když prožíváme pouze sami sebe, v naprosté odloučenosti od všeho ostatního.